

เพ่งมองเสรีภาพในการสื่อสารผ่านหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานี¹
Freedom of expression in 'Patani History': A close reading

พิรุณ ฮอร์พันธ์²
สุรพงษ์ โสธนะเสถียร³
นิศา ชูโต⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานี เรื่อง *Pengantar Sejarah Patani* ซึ่งต้นฉบับดั้งเดิมเขียนเป็นภาษามลายูอักษรโรมันในซีโดย Ahmad Fathy al-Fatani ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1994 ซึ่งต่อมาได้ถูกแปล เรียบเรียง และตีพิมพ์เป็นไทยในชื่อ *ประวัติศาสตร์ปัตตานี* จากการศึกษาโดยใช้แนวทางการทลายกรอบสามารถค้นพบโน้ตสำคัญที่ได้จากการอ่านทั้งสั้น 10 มโนทัศน์ ได้แก่ 1. ความเป็นปัตตานี 2. ความเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย 3. ความเจริญรุ่งเรือง 4. ความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน 5. ความชอบธรรมของผู้ปกครอง 6. การยอมรับอำนาจรัฐ 7. สิทธิและหน้าที่ 8. ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน 9. การผสมกลมกลืน และ 10. เสรีภาพในการสื่อสาร บทความนี้ได้หยิบยกมโนทัศน์ว่าด้วยเรื่องของ เสรีภาพในการสื่อสาร โดยแสดงให้เห็นคู่ตรงข้ามที่ดำรงอยู่ในมโนทัศน์ดังกล่าว นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ค้นหาร่องรอยที่ได้จากตัวบทที่ถูกให้ความสำคัญน้อยกว่า (marginal text) ที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าคู่ตรงข้ามที่ดำรงอยู่นั้นไม่ใช่สิ่งคงที่ตายตัว แต่สามารถถูกทำให้กลับด้าน (reverse) และแทนที่ (displace) ได้

คำสำคัญ 1) การทลายกรอบ 2) หลังโครงสร้างนิยม 3) เสรีภาพในการสื่อสาร 4) ปัตตานี 5) ประวัติศาสตร์

Abstract

This article is a part of a research which aimed to study Patani Malay People's historical text called '*Pengantar Sejarah Patani*' or 'Patani History'. This text was originally written by Ahmad Fathy al-Fatani in the Rumi script in 1994. The text, then, was translated into Thai in 2000 by Nik Abdul Rakib Sirimethakul. The study, using the deconstruction approach, found that there were ten concepts emerging from close reading of the text including state of being Patani, status as vassal state of Siam, prosperity, relations, legitimacy of rulers, submission to state power, rights and duties, fellowship, assimilation and freedom of expression. This article describes one of the ten concepts called 'freedom of expression' which resulted from an extensive search of binary oppositions and then the deconstruction (reverse and displace) of their hierarchical relationships identified by 'traces' of the deferred meaning within the text.

Keyword: 1) Deconstruction 2) Post-structuralism 3) Freedom of expression 4) Patani
5) History

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในโครงการ 'การศึกษาค้นคว้าความหมายวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานี' ปีที่ 2 ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าความหมายของหนังสือชื่อ "*Pengantar Sejarah Patani*" หรือ "*ประวัติศาสตร์ปัตตานี*" ที่เขียนโดย Ahmad Fathy Al-Fatani แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดย นิอับดุลรากิบ ศิริเมธากุล งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก สกอ. สกว. และ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

² อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาการบริหารการสื่อสาร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ ศาสตราจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴ อติตรองศาสตราจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนับเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคง การพัฒนาประเทศ และความสงบสุขของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ผ่านมามีงานศึกษาเชิงวิชาการที่พยายามแสวงหาองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงจุด อาทิ การศึกษาถึงสาเหตุที่มาของปัญหาความขัดแย้ง (อารง สุทธาศาสน์, 2519) ลักษณะการแสดงออกที่มีต่อความขัดแย้งของชาวมลายูปัตตานี (Suhrke, 1989) นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวมลายูปัตตานี (Dulyakasem, 1981) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและข้าราชการของรัฐกับประชาชนชาวมลายูปัตตานี (Tugby and Tugby, 1989) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวมลายูปัตตานีและชนกลุ่มอื่นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ (ฉวีวรรณวรรณประเสริฐ, พริยศ ราธิมมูลา และ มานพ จิตต์ภูษา, 2524) งานวิจัยดังกล่าวได้ค้นพบองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างมากซึ่งหากมีการนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมก็สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ได้หรืออย่างน้อยก็ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นบรรเทาลงไป อย่างไรก็ตามองค์ความรู้จากงานวิจัยที่ผ่านมามักเป็นการศึกษาในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการแสดงออกของชาวมลายูปัตตานีที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เป็นหลัก แต่การการศึกษาความหมายจากตัวบท (text) ที่ถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองของชาวมลายูปัตตานีโดยตรงยังคงมีอยู่น้อยมาก ขณะที่ในปัจจุบันความต้องการองค์ความรู้รอบด้านยังคงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาความหมายวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานี ซึ่งเป็นการศึกษาวรรณกรรมประวัติศาสตร์ 2 เล่มโดยในระยะแรกเป็นการศึกษาความหมายจากหนังสือชื่อ “ประวัติราชอาณาจักรมลายูปะตานี” (พิริยทุธโอฬารพันธ์, 2557, หน้า 84-113) ขณะที่ในระยะที่สองเป็นการศึกษาความหมายจากหนังสือชื่อ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” ซึ่งเป็นที่มาของบทความชิ้นนี้

หากพิจารณาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานี เราจะพบว่า

วรรณกรรมที่ดำรงอยู่สามารถจำแนกกว้างๆได้เป็น 2 กลุ่มคือ วรรณกรรมที่เขียนโดยชาวมลายูปัตตานีเอง และวรรณกรรมที่เขียนโดยผู้ที่ไม่ใช่ชาวมลายูปัตตานี ซึ่งในปัจจุบันวรรณกรรมดังกล่าวมักอยู่ในรูปของหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความ เอกสารทางวิชาการ ฯลฯ โดยมีเนื้อหาค่อนข้างหลากหลาย อย่างไรก็ตามวรรณกรรมประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เขียนโดยชาวมลายูปัตตานีที่ถือได้ว่าเป็นงานสำคัญกลับมีเพียงไม่กี่งานหนึ่งในนั้นคือวรรณกรรมชื่อ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” (Pengantar Sejarah Patani) ซึ่งเขียนจากบันทึกคำบรรยายของ Ahmad Fathy Al-Fatani ที่บรรยายให้นักศึกษาปัตตานีกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียฟัง ซึ่งเป็นสถานที่ที่เขาได้ “อพยพ” ไปเมื่อปี ค.ศ. 1975 วรรณกรรมนี้จึงเป็นประวัติศาสตร์มลายูปัตตานีที่ถือได้ว่ามีเนื้อหาที่ได้รับการสื่อสารต่อกันในหมู่มลายูปัตตานี งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความหมายของวรรณกรรมประวัติศาสตร์มลายูปัตตานีเพื่อค้นหาสาระสำคัญที่ดำรงอยู่ในวรรณกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่สื่อสารกับผู้อ่านทั้งที่เป็นชาวมลายูปัตตานีเองและผู้ที่มีความสนใจ

เรื่องราวใน “ประวัติศาสตร์ปัตตานี”

หนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานี (Pengantar Sejarah Patani) เขียนโดย อาหมัด ฟัตฮี อัล-ฟาตานี (Ahmad Fathy Al-Fatani) ซึ่งเป็นชาวปัตตานี และแปลโดย Nik Abdul Rakib Sirimethakul เคยได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสาร Peristiwa ในประเทศมาเลเซียเมื่อปี ค.ศ. 1991 และในปี ค.ศ. 1993 จึงได้มีการจัดพิมพ์รวมเล่มในประเทศมาเลเซียก่อนได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาไทย

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันได้แก่ 1. ส่วนนำ ประกอบด้วย บทนำผู้เขียน บทนำผู้อ่านรายการโครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และ คำนำผู้แปลและเรียบเรียง มีจำนวนเนื้อหาทั้งสิ้น 9 หน้า 2. เนื้อเรื่องประกอบด้วยบทที่ 1-4 และ 3. ภาคผนวกซึ่งเป็นภาพทั้งบุคคลและสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหา

ในส่วนของเนื้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 181 หน้าในบทที่ 1 เป็นเรื่องราวของปัตตานีในยุคต้นนับตั้งแต่ในยุคลังกาสุกะ การสร้างเมืองปัตตานีจนถึงยุคที่เป็นปัตตานีภายใต้การปกครองของราชินิกองคต่างๆ หรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องราวในยุคก่อร่าง

สร้างเมือง ยุคแห่งความเจริญรุ่งเรือง และเริ่มเข้าสู่ยุคที่เริ่มตกต่ำของปัตตานี มีจำนวนเนื้อหาทั้งสิ้น 37 หน้า

ส่วนบทที่ 2 เป็นเรื่องราวของปัตตานีเมื่อต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามซึ่งเริ่มตั้งแต่เมื่อปัตตานีพ่ายแพ้ให้กับสยามในปี ค.ศ. 1785 ปัตตานีถูกแบ่งแยกและปกครอง จนถึงหัวเวลาที่สิ้นสุดระบบสุลต่าน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเรื่องราวสองผู้นำคนสำคัญของปัตตานีซึ่งก็คือฮัจญ์สุหลงและเต็งกูมาห์มุดมูห์ยิดดิน รวมทั้งเรื่องราวของสมาคมมลายูปัตตานีที่จัดตั้งขึ้นที่เมืองโกตาบารู รัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย และขบวนการแบ่งแยกดินแดนอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าในบทที่ 2 นี้เป็นเรื่องราวของปัตตานีภายใต้อำนาจของสยามซึ่งเป็นเรื่องราวของปัตตานีในห้วงเวลาดังแต่ปัตตานีถูกสยามยึดครองคือตั้งแต่ปีค.ศ. 1785 จนถึงช่วงเวลาประมาณปี ค.ศ. 1980 ซึ่งโดยภาพรวมแล้วเป็นเรื่องราวของการเจรจาต่อรอง การปรับตัว การต่อต้าน และการลุกขึ้นต่อสู้ของชาวปัตตานีที่มีต่อสยาม ในบทนี้มีเนื้อหาทั้งสิ้น 72 หน้า

ในบทที่ 3 เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ปัตตานี ได้แก่ เรื่องราวของหมู่บ้านกรือเซะ หมู่บ้านอันเป็นที่ตั้งของที่ฝังศพของสุลต่านแห่งปัตตานีพระองค์แรก เป็นหมู่บ้านอันเป็นที่ตั้งของบ่อน้ำเก่า สถานที่หลอมปืนใหญ่ และมีมัสยิดประตูละลุ นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของหมู่บ้านตันหยงดาโต๊ะ วังเก่าจาบังตีกอ ที่ฝังศพเจ้าเมืองปัตตานี เชื้อสายบรรดาเจ้าเมืองปัตตานีจากราชวงศ์กลันตัน บรรดามัสยิดทางประวัติศาสตร์ปัตตานี เช่น มัสยิดวาติลฮุสเซ็น บ้านดาโละมาเนาะ มัสยิดจาบังตีกอปัตตานี มัสยิดเจ้าเมืองสลินดงบายู ตะลุบัน มัสยิดบ้านอาวร์ที่ตันตันหยง มัสยิดตันหยงดาโต๊ะ ที่ยัมบู (ยะหริ่ง) มัสยิดเจ้าเมืองระแงะที่นราธิวาส บรรดาที่ฝังศพทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ที่ฝังศพดาโต๊ะปันกาลัน ที่ฝังศพบรรดาเจ้าเมืองสายบุรีที่ปูเลากริงฆา ที่ฝังศพผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดุซงญอ ที่ฝังศพบรรดาผู้เสียชีวิต สุลต่านโต๊ะอาเยาะห์ จาบังตีกอ กล่าวได้ว่าในบทที่ 3 นี้มีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ปัตตานีที่บอกเล่าผ่านสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นหมู่บ้าน มัสยิด และที่ฝังศพหรือสุสาน โดยในบทนี้มีเนื้อหาทั้งสิ้น 43 หน้า

สุดท้ายในบทที่ 4 เป็นเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงความหวงแหนของปัตตานีของผู้เขียนที่มีต่อปัตตานี จึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้เขียนที่มีต่อปัตตานีเมื่อต้องตกเป็นส่วนหนึ่งของสยาม การสูญสลายของวัฒนธรรมมลายูที่ปัตตานี การถูกผสมกลมกลืนสู่ความเป็นไทย การอพยพย้ายถิ่นของชาวปัตตานี บรรดานักปราชญ์มุสลิมจากปัตตานี ชุมชนปัตตานีในมาเลเซียและที่อื่นๆ และลงท้ายด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นปัตตานีดารุสสลาม ซึ่งในบทนี้มีเนื้อหาทั้งสิ้น 29 หน้า

ในส่วนของภาคผนวกประกอบด้วย ภาพแผนที่ ภาพบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปัตตานี ภาพโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญของปัตตานี แม้ในส่วนนี้จะเหมือนเป็นส่วนประกอบแต่ก็เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันความเป็นประวัติศาสตร์ของหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีเนื้อหาทั้งสิ้น 47 หน้า

กล่าวโดยสรุปหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานีได้เขียนขึ้นโดยชาวปัตตานีเพื่อชาวปัตตานีเป็นสำคัญซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวในอดีตของปัตตานีตั้งแต่ยังเป็นรัฐปัตตานีจนกระทั่งได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงหลักฐานสำคัญต่างๆทั้งที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ยังคงเป็นที่ประจักษ์ในปัจจุบันซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ตอกย้ำความเป็นประวัติศาสตร์ของเรื่องราวดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญและความหมายของเนื้อหาในหนังสือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี”
2. เพื่อนำความเข้าใจดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีความเข้าใจในสาระสำคัญและความหมายของเนื้อหาในหนังสือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี”
2. ผลการวิจัยจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

การสำรวจเอกสาร

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ วิพากษ์ ความหมายวรรณกรรมหรือตัวบทที่ถูกเขียนขึ้นโดยชาวมลายูในปัจจุบันนี้มีให้เห็นพอสมควร อาทิ งานเขียนของ เอ.ซี.มิลเนอร์ ชื่อ เกอราจาอัน: วัฒนธรรมการเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม (Kerajaan : Malay Political Culture on the Eve of Colonial Rule) ซึ่งเขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1982 และได้แปลเป็นภาษาไทยในปี 2551 ซึ่งเป็นงานเขียนที่พยายามศึกษาลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมมลายูในยุคก่อนสมัยอาณานิคมคือก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยผ่านการตีความพงศาวดารพื้นเมืองของชาวมลายู (Hikayat) คือ อิกายัตเคอเลิ Hikayat Ketoeroenan Raja Negeri Deli ซึ่งนับว่าเป็นงานที่ปลุกกระแสการศึกษาที่เป็นการทวนกลับไปรื้อและอ่านงานเขียนเชิงจารีตของชาวมลายูเพื่อค้นหาความหมายจากตัวบท งานของมิลเนอร์นับได้ว่างานศึกษาชิ้นแรกๆ ที่ใช้แนวทางการศึกษาวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของชาวมลายูในลักษณะที่เป็นหลังโครงสร้างนิยม และนับเป็นงานชิ้นสำคัญทั้งในเชิงความใหม่สดของระเบียบวิธีการศึกษา ผลการศึกษา ตลอดจนการนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบที่ชวนติดตามอย่างยิ่ง

งานศึกษาอีก 1 เรื่องที่เป็นการศึกษาตัวบทซึ่งเป็นพงศาวดารมลายูเช่นเดียวกันคือหนังสือชื่อ In the Center of Authority ที่เขียนโดย Hendrik M.J. Maier ซึ่งเป็นงานเขียนที่ศึกษาอิกายัต มรณ มหาวังสา Hikayat Merong Mahawangsa จากฉบับแปล โดยใช้วิธีการศึกษาตามแนวทางของ Michel Foucault ในการอ่านพงศาวดาร โดยงานศึกษานี้ได้เน้นไปที่เรื่องของสัมพันธบท (intertextuality) (Maier, 1988)

อย่างไรก็ตามงานศึกษาที่มุ่งศึกษาตัวบทซึ่งเป็นวรรณกรรมของชาวมลายูซึ่งเป็นชาวมลายูปัตตานีนั้นยังคงมีอยู่น้อยมาก หนึ่งในนั้นก็คืองานศึกษาของ A. Teeuw และ D. K. Wyatt ชื่อ The Story of Patani (Teeuw and Wyatt, 1970) ซึ่งเป็นงานแปลพงศาวดารปัตตานี (Hikayat Patani) จากภาษามลายูเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อเปิดโลกวรรณกรรมของชาวมลายูสู่สายตาของชาวตะวันตก งานศึกษานี้มีบทวิเคราะห์ที่ละเอียดเข้มข้นของผู้แปลเพื่อช่วยให้

ผู้อ่านได้มีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ขณะที่งานศึกษาของนักวิชาการชาวไทยก็ได้มีการศึกษาพงศาวดารของชาวมลายูในภาพรวมและพงศาวดารของชาวมลายูปัตตานีเช่นกัน ได้แก่งานเขียนของ ชุติพร วิรุณหะ ที่ได้ศึกษางานเขียนพื้นเมืองที่บ้านทีกอติตของชาวมลายู 5 ชิ้นสำคัญได้แก่ ซจาเราะห์ มลายู (Sejarah Melayu) ตูห์ฟัต อัล-นาฟิส (Tuhfat al-Nafis) อิกายัต अबดุลเลาะห์ (Hikayat Abdullah) อิกายัต ปัตตานี (Hikayat Patani) และ อิกายัต มรณ มหาวังสา (Hikayat Merong Mahawangsa) โดยใช้เวลาในการศึกษาอย่างต่อเนื่องมาเกือบสองทศวรรษ ชุติพรชี้ให้เห็นว่างานเขียนเหล่านี้มีคุณค่ามากกว่าการให้ข้อมูลเกี่ยวกับอดีต หากยังสามารถค้นหาสภาพความเป็นไปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และการมองโลกของผู้คนที่สะท้อนอยู่ภายใต้ความคิดคำนึงของผู้เขียนอีกด้วย (ชุติพร วิรุณหะ, 2551)

จากการสำรวจเอกสารพบว่า มีงานวิจัยจำนวนไม่มากที่ศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงลงไปที่วรรณกรรมประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานี นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเนื้อหาของวรรณกรรมของชาวมลายูปัตตานีที่ถูกศึกษายังพบว่า การศึกษาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับวรรณกรรมที่เป็นพงศาวดารเท่านั้น ขณะที่วรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่เขียนชาวมลายูปัตตานีที่ไม่ใช่พงศาวดารยังไม่ได้รับความสนใจศึกษาเท่าที่ควร แม้ว่าความต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องราวของชาวมลายูปัตตานีผ่านปากคำของชาวมลายูปัตตานีกำลังมีมากขึ้น งานศึกษานี้จึงมีความมุ่งหวังที่จะต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่โดยเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานีงานสำคัญอีกงานหนึ่งซึ่งไม่ใช่งานเขียนในเชิงพงศาวดารคือหนังสือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี”

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวทางการทลายกรอบ (Deconstruction) ในการศึกษาซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่ถือกำเนิดและพัฒนาขึ้นโดย Jacques Derrida ผู้เป็นต้นแบบของการอ่านอย่างตั้งใจเพื่อทลายกรอบ (deconstructive close-reading) โดยเป็นการอ่านวรรณกรรมแบบพินิจพิเคราะห์และจัดสิ่งที่เกิดขวางออกไป เพื่อแสดงให้เห็นถึงชุดของคู่คำตรงข้าม (a set of binary opposition) ที่ดำรงอยู่

ภายในตัวบทที่ถูกอ่าน อาทิ ชาย/หญิง เหตุผล/อารมณ์ ความจริง/ความลวง ศูนย์กลาง/ชายขอบ โดยคำแรกมักถูกทำให้อยู่เหนือคำหลังเสมอ (Sarup, 1993, p.50)

Derrida มองว่าการทลายกรอบมีหลักสำคัญสองประการด้วยกันก็คือการกลับด้าน (reversal) และการแทนที่ (displacement) กล่าวคือการทลายกรอบนอกจากจะเป็นการค้นหาคำตรงข้ามจากตัวบทแล้ว ยังต้องตระหนักว่าคำตรงข้ามที่มีอยู่จะประกอบด้วยสิ่งที่มีความหมายเหนือกว่าและสิ่งที่มีความหมายด้อยกว่า เช่น เราอาจมองว่าข้อเขียน (writing) มีความสำคัญเหนือกว่าคำพูด (speech) ขึ้นแรกของการทลายกรอบก็คือการล้มล้าง (overthrow) ลำดับชั้นหรือความเหนือกว่าดังกล่าวจากนั้นก็ทำการแทนที่มัน โดยสัญลักษณ์ที่ (เคย) มีความหมายเหนือกว่าจะถูกพิจารณาภายใต้เครื่องหมายขีดฆ่า (under erasure) ขณะเดียวกันผู้อ่านจะต้องเปิดกว้างเพียงพอต่อมนทัศน์ใหม่ที่จะเผยตัวออกมาจากการอ่าน ซึ่งมนทัศน์ใหม่นี้จะต้องไม่ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบคู่ตรงข้ามซึ่งหากพิจารณาตัวอย่างของคู่ตรงข้ามระหว่างข้อเขียนและคำพูดที่กล่าวถึงข้างต้น ผู้อ่านจะต้องเปิดกว้างสำหรับสิ่งใดก็ตามที่สามารถโจมตีความเหนือกว่าของ ‘ข้อเขียน’ ซึ่งมีอยู่ภายในสิ่งที่เป็ ‘คำพูด’ ให้สามารถเผยตัวออกมาจากการอ่าน ซึ่งเคล็ดลับของการทลายกรอบคือการมุ่งมองไปที่ตัวบทที่มักถูกมองว่าไม่สำคัญ (marginal text) ซึ่งจะเป็เครื่องมือสำคัญในการที่จะกลับด้านของคู่คำตรงข้าม (Spivak, 1976, pp.lxxvi - lxxvii) กล่าวโดยสรุปการอ่านแบบทลายกรอบเป็นการอ่านหรือศึกษาความหมายของตัวบทโดยการวิเคราะห์เพื่อค้นหามโนทัศน์ที่สำคัญและศึกษามโนทัศน์ดังกล่าวโดยสืบสาวรากเหง้าความหมายของมโนทัศน์ดังกล่าวอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะมโนทัศน์หรือคำที่มีความหมายตรงข้าม ซึ่งการทำเช่นนี้นำไปสู่การเข้าใจความหมายที่แท้จริงของมโนทัศน์สำคัญต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในตัวบทหรือวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาพยายามศึกษาในลักษณะที่เป็นสหสาขา กล่าวคือประเด็นที่มุ่งศึกษาความหมายจากตัวบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจวัฒนธรรม และการสื่อสาร ซึ่งมีความเกี่ยวข้อง

เชื่อมโยงกับศาสตร์สาขาต่างๆได้แก่ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และการสื่อสาร โดยมุ่งหมายให้ผลที่ได้จากการศึกษานำไปสู่ความเข้าใจในหนังสือเล่มนี้อย่างรอบด้าน

ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาตัวบทของ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” จากต้นฉบับภาษาไทยที่ได้แปลมาจากต้นฉบับดั้งเดิมภาษามลายูชื่อ Pengantar Sejarah Patani โดยใช้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปัตตานีอื่นๆทั้งที่เขียนขึ้นโดยชาวมลายูปัตตานีและผู้ที่ไม่ใช่ชาวมลายูปัตตานีเป็นส่วนเสริมในการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธีการแยกแยะหน่วยย่อยๆของข้อความที่สื่อความหมายบางอย่างหรือองค์ข้อมูล (corpus) เพื่อให้สามารถระบุได้ว่าข้อความย่อยต่างๆนั้นเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ (concept) ไດ เพื่อพินิจพิเคราะห์ว่าข้อมูลดังกล่าวกำลังสื่อความหมายว่าอย่างไร จากนั้นจึงนามมโนทัศน์ต่างๆที่ได้มาจัดหมวดหมู่ (categorization) โดยมโนทัศน์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือเป็นประเด็นเดียวกันจะถูกจัดให้อยู่หมวดหมู่เดียวกัน แล้วจึงค้นหาสิ่งที่เป็คู่ตรงข้ามที่ดำรงอยู่ในมโนทัศน์และหมวดหมู่ของมโนทัศน์ต่างๆที่ได้ หรือกล่าวได้ว่าเพื่อค้นหามโนทัศน์ใดที่มีความเหนือกว่ามโนทัศน์อื่นๆและมโนทัศน์ใดที่มีความด้อยกว่า จากนั้นผู้ศึกษาจึงค้นหาร่องรอยจากตัวบทดังกล่าวเพื่อนำมาพิจารณาว่ามีแง่มุมใดบ้างที่อาจสามารถทำให้มโนทัศน์ที่เหนือกว่ากลายเป็นมโนทัศน์ที่ด้อยกว่าได้ เพื่อเปิดความหมายที่ซ่อนอยู่ในตัวบททั้งที่ถูกกดทับหรือที่ขาดหายไปหรือไม่ได้กล่าวถึงได้เผยตัวขึ้น สุดท้ายผู้ศึกษาจึงนำคู่ตรงข้ามที่ได้ดังกล่าวมาเรียงลำดับใหม่พร้อมหลักฐานสนับสนุนเพื่อชี้ให้เห็นว่าความเหนือหรือความด้อยของแต่ละคู่คำมีที่มาที่ไปอย่างไร (สุรพงษ์ โสณะเสถียร, 2552, หน้า 296-299) สะท้อนความหมายได้ และเมื่ออ่านโดยใช้แนวทางการทลายกรอบแล้วผู้ศึกษาสามารถค้นพบความหมายใดที่ถูกกดทับหรือซ่อนอยู่

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้สามารถสกัดมโนทัศน์จากองค์ข้อมูลที่ได้อ่านการอ่านตัวบทจำนวนทั้งสิ้น 149 องค์ข้อมูล และค้นพบมโนทัศน์ที่สำคัญที่ประกอบด้วยคู่ตรงข้ามทั้งในด้านที่เหนือกว่าและด้านที่ด้อยกว่าทั้งสิ้น 10 มโนทัศน์ ได้แก่ 1. ความเป็นปัตตานี 2. ความเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย 3. ความเจริญรุ่งเรือง 4. ความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน 5. ความชอบธรรมของผู้ปกครอง 6. การยอมรับอำนาจรัฐ 7. สิทธิและหน้าที่ 8. ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน 9. การผสมกลมกลืน และ 10. เสรีภาพในการสื่อสาร ซึ่งทั้ง 10 มโนทัศน์ข้างต้นสามารถอธิบายโดยสรุปได้ ดังนี้

1. ความเป็นปัตตานี: เนื้อความในหนังสือเล่มนี้ได้สร้างภาพของความเป็นปัตตานีในอดีตหรือ “ปัตตานีใหญ่” เป็นภาพความทรงจำที่น่าภาคภูมิใจ ขณะที่ภาพของ “ปัตตานี” เมื่อเป็นส่วนหนึ่งของสยามนั้นเป็นปัตตานีทำให้รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ดังนั้นกรอบความหมายที่ได้จากเนื้อความข้างต้นจึงเป็นภาพของความเป็นสยามที่เป็นต้นเหตุหลักที่ทำให้ปัตตานีเกิดความตกต่ำ อย่างไรก็ตามยังคงมีร่องรอยในหนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่ายังคงมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความตกต่ำหรือรุ่งโรจน์ของปัตตานี เช่น ความขัดแย้งกันระหว่างรัฐมลายูด้วยกัน ขณะเดียวกันยังพบว่าในบางครั้งสยามกลับเป็นฝ่ายที่ทำให้ปัตตานีแข็งแกร่งมากกว่าที่จะทำให้ปัตตานีตกต่ำ เช่น เนื้อความบางส่วนระบุว่า การที่ปัตตานีไม่ถูกคุกคามจากสยามทำให้ชาวปัตตานีไม่ต้องรวมตัวกันเพื่อต่อสู้กับการศึกภายนอกและเกิดการแตกแยกกันเองภายใน

2. ความเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย: เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ได้สร้างกรอบความหมายในทำนองที่ว่าชาวมลายูปัตตานีไม่สามารถเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยได้ เนื่องจากชาวปัตตานีไม่ได้รับการยอมรับ ไม่มีโอกาส ไม่มีสิทธิที่จะมีเมื่ออาศัยอยู่ในดินแดนปัตตานีภายใต้การปกครองของสยาม อย่างไรก็ตามยังคงมีร่องรอยจากเนื้อความบางส่วนที่ชี้ให้เห็นว่า เมื่อสถานการณ์เป็นใจชาวปัตตานีเองก็ยังสามารถแสดงท่าทีว่าต้องการมีส่วนร่วมในระบบการเมืองการปกครองของรัฐไทย เช่น การเรียกร้องความดูแลเอาใจใส่จากรัฐในฐานะประชาชน

3. ความเจริญรุ่งเรือง: เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ได้สร้างภาพว่าความเจริญรุ่งเรืองของปัตตานีโดยผูกติดอยู่กับผู้ปกครองชาวมลายูปัตตานี ในขณะที่ภาพของผู้ปกครองชาวมลายูผูกติดกับการนำมาซึ่งความทุกข์ยากของประชาชนชาวมลายูปัตตานี อย่างไรก็ตามยังคงมีเนื้อความบางส่วนที่ให้ความหมายขัดแย้งกับกรอบความหมายข้างต้นโดยชี้ให้เห็นว่า ในบางครั้งผู้ปกครองชาวมลายูก็สามารถนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชาวมลายูปัตตานีได้เช่นเดียวกัน หรือกล่าวได้ว่าการนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองหรือความตกต่ำของชาวมลายูปัตตานีนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องของชาติพันธุ์แต่เป็นเรื่องของคุณสมบัติส่วนตัวของผู้ปกครองต่างหากที่จะนำมาซึ่งความรุ่งเรืองหรือความตกต่ำของสังคมปัตตานี เช่น ชาวมลายูปัตตานีให้การยอมรับความเป็นผู้นำของนายปรีดี พนมยงค์ เนื่องจากนายปรีดี มีส่วนสนับสนุนให้รัฐเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวมลายูปัตตานีในหลายด้านทั้งการศึกษาและศาสนา

4. ความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน: ภาพของความเป็นสยามเมื่อมองผ่านเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามในหนังสือเล่มนี้สะท้อนภาพของสยามในลักษณะที่เป็นดังตัวร้ายที่คอยทำลายปัตตานี ขณะที่ผู้ช่วยของปัตตานีก็คือรัฐมลายูอื่นๆ เรื่องราวที่กล่าวข้างต้นนี้จึงนำไปสู่กรอบความหมายที่ทำให้มองได้ว่าความขัดแย้งระหว่างปัตตานีกับสยามนั้นเป็นเป็นเรื่องของอารมณ์ความแค้นเคืองกันและเรื่องของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นว่ายังคงมีเนื้อความบางส่วนที่แสดงภาพของความเป็นมิตรแท้หรือพันธมิตรระหว่างปัตตานีกับสยามอยู่พอสมควร เช่น ในรัชสมัยของสุลต่านอิสมาแอล ชาห์ได้มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตระหว่างสยามกับปัตตานี ขณะที่การรบราฆ่าฟันระหว่างกันในอดีตนั้นก็มิได้เกิดจากความแค้นเคืองเป็นหลัก แต่เกิดจากเหตุผลทางด้านการเมืองมากกว่า

5. ความชอบธรรมของผู้ปกครอง: เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความชอบธรรมของผู้ปกครองในหนังสือเล่มนี้ได้สะท้อนการให้ความสำคัญกับการขึ้นเป็นผู้ปกครองผ่านการยอมรับมากกว่าการขึ้นเป็นผู้ปกครองของผู้ปกครองโดยการใช้อำนาจกำลัง อย่างไรก็ตามยังคงมีร่องรอยที่ชี้ให้เห็นว่ากรอบความหมายดังกล่าวสามารถถูกทลายได้เพราะเนื้อหา

บางส่วนในหนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่าการขึ้นปกครองไม่ว่าจากการยอมรับหรือการได้มาด้วยกำลังก็ยังไม่มีความสำคัญเทียบเท่ากับการแสดงออกของผู้ปกครองในการปกครอง เช่น เมื่อครั้งที่ราชาซัคคีที่ 1 แห่งกลันตัน โจมตีและเข้าปกครองปัตตานี ชาวปัตตานีไม่ได้แสดงการต่อต้าน เนื่องจากราชาซัคคีที่ 1 ส่งราชาบาฮาร์ผู้เป็นพระเชษฐามาเป็นกษัตริย์ปกครองปัตตานี และราชาบาฮาร์ได้ปกครองปัตตานีเป็นศูนย์กลางในการปกครอง จึงคล้ายกับว่ากลันตันกลับมาอยู่ภายใต้อำนาจส่วนกลางที่ปัตตานี ซึ่งเป็นเสมือนการให้เกียรติและเป็นประโยชน์ต่อชาวมลายูปัตตานี ชาวมลายูปัตตานีจึงได้แสดงยอมรับการปกครองดังกล่าว

6. การยอมรับอำนาจรัฐ: เนื้อหาส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นถึงเรื่องราวของการปฏิเสธรำนาจอธิปไตยของชาวมลายูปัตตานีในหลากหลายสถานการณ์และหลากหลายวิธีการ เช่น การจัดตั้งองค์กรเพื่อต่อต้านนโยบายผสมกลมกลืน เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังคงมีเนื้อความที่ชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวที่กล่าวมาทั้งหมดจะไม่เป็นเช่นนั้นหากโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของรัฐไทยเปิดกว้างให้กับชาวมลายู ชาวมลายูก็พร้อมที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งกับรัฐไทยโดยสมัครใจ เช่น มีเนื้อความที่ชี้ให้เห็นว่าหลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองชาวมลายูปัตตานีมีความคาดหวังที่จะได้รับสิทธิและอำนาจบางประการจากส่วนกลางภายใต้ระบอบรัฐสภา

7. สิทธิและหน้าที่: หนังสือเล่มนี้ยังได้สื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิหลายครั้งหลายตอน โดยได้ชี้ให้เห็นว่าถึงความสำคัญของสิทธิที่พึงมีของชาวมลายูปัตตานีในฐานะพลเมืองหรือในฐานะผู้ได้ปกครอง ขณะเดียวกันแทบไม่พบเนื้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องแต่เป็นด้านตรงข้ามของสิทธิ ซึ่งก็คือหน้าที่ทั้งของชาวมลายูเองในฐานะพลเมืองและของผู้ปกครองเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามการศึกษาพบว่าสิ่งที่ป็นต้นตอของมโนทัศน์ว่าด้วยเรื่องสิทธิก็คือการทำหน้าที่ทั้งในฐานะผู้ปกครองและผู้ได้ปกครอง เช่น เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ที่เกี่ยวข้องกับห้วงเวลา ก่อนที่ปัตตานีจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามนั้นมีเนื้อหาบางส่วนที่แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของชาวมลายูปัตตานีในฐานะพลเมืองของรัฐ อย่างเช่น การถูกเกณฑ์แรงงานเพื่อทำการขุดลอกปากแม่น้ำ

ปัตตานีในรัชสมัยราชินีอุณิง หรือการที่เติงกุสหลงได้พัฒนาความเข้มแข็งทางด้านศาสนาอิสลามให้กับชาวปัตตานี เป็นต้น อย่างไรก็ตามเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของทั้งผู้ถูกปกครองและผู้ปกครองภายหลังที่ปัตตานีเป็นส่วนหนึ่งของสยามแทบไม่ถูกกล่าวถึง

8. ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน: เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้นำไปสู่ทิศทางที่ชี้ให้เห็นว่าชาวมลายูปัตตานีนั้นมักมีความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกันกับชาวมลายูในรัฐอื่นๆ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นสยาม/ไทยหรือเป็นพวกพ้องกับชาวสยาม/ไทยได้ อย่างไรก็ตามยังคงมีร่องรอยที่ชี้ให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์มิใช่สิ่งเดียวที่สร้างความสัมพันธ์เป็นพวกพ้องเดียวกันเสมอไป แต่ปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกันก็คือการมีความรู้สึกร่วมหรืออุดมการณ์บางอย่างที่เหมือนกันซึ่งในที่นี้ก็คืออุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกัน เช่น การที่ชาวมลายูปัตตานีมีความชื่นชมและยอมรับนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้นำผู้ที่เป็นความหวังของชาวมลายูปัตตานี เนื่องจากยอมรับในแนวทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นต้น

9. การผสมกลมกลืน: เนื้อหาของเรื่องราวเป็นการแสดงภาพของการพยายามผสมกลมกลืนให้ชาวมลายูปัตตานีต้องกลายเป็นสยามหรือไทยในแง่มุมต่างๆ ทั้งที่เป็นการผสมกลมกลืนผ่านอำนาจทางการเมือง ผสมกลมกลืนผ่านการศึกษา ผสมกลมกลืนทางภาษา การผสมกลมกลืนด้านการแต่งกาย การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการนำชาวสยามจากส่วนอื่นของประเทศเข้าไปอยู่ในปัตตานี เพื่อเจือจางความหนาแน่นของชาวมลายูปัตตานี เป็นต้น การผสมกลมกลืนในรูปแบบที่กล่าวมานี้ถูกต่อต้านอย่างต่อเนื่องจากชาวมลายูปัตตานีและได้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำให้ชาวมลายูปัตตานีกลายเป็นชาวสยามหรือไทยได้ อย่างไรก็ตามกรอบความหมายเช่นนี้ก็มีใช้จะมีความสมบูรณ์ตายตัว เพราะยังคงมีร่องรอยของเนื้อความที่ชี้ให้เห็นว่าในบางกรณีชาวมลายูปัตตานีก็สามารถผสมกลมกลืนเป็นไทยได้ หากการผสมกลมกลืนนั้นไม่กระทบกระเทือนต่อเอกลักษณ์ทางศาสนาของชาวมลายูปัตตานีและเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม เช่น ชาวมลายูปัตตานีส่วนหนึ่งได้มีการเปลี่ยนมาใช้ชื่อไทยเพื่อประโยชน์ใน

การแข่งขันเข้าศึกษาต่อ โอกาสทางหน้าที่การงานหรือติดต่อกับหน่วยงานราชการได้สะดวกมากขึ้น

10. เสรีภาพในการแสดงออก: หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันเสรีภาพในการแสดงออกของชาวมลายูปัตตานีนั้นมีมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ขณะเดียวกันเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ถูกตีพิมพ์โดยแวดวงวิชาการนั้นก็หนุนส่งให้วรรณกรรมนี้กลายเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์มากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือทางการเมืองของชาวมลายูปัตตานี อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นวรรณกรรมวิชาการนั้นก็จะพบว่าความเป็นวรรณกรรมวิชาการเองได้จำกัดกรอบในการอ่านหนังสือเล่มนี้พอสมควร และเมื่อมองไปที่ระบบของสื่อมวลชนในปัจจุบันก็ยังพบว่าแทบไม่มีพื้นที่ในการสื่อสารให้กับชาวมลายูปัตตานีโดยเฉพาะในสื่อกระแสหลัก เช่น สื่อสิ่งพิมพ์วิทยุและโทรทัศน์ ดังนั้นการเผยแพร่ของประวัติศาสตร์ในวงกว้างเพื่อที่จะให้ทุกภาคส่วน(ไม่เฉพาะในวงวิชาการ) ได้มีส่วนร่วมในการร่วมตีความ อภิปรายถกเถียง ให้การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งที่วรรณกรรมกล่าวถึงจึงเป็นไปได้ยาก ข้อค้นพบนี้จึงชี้ให้เห็นว่าชาวมลายูปัตตานียังไม่มีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างแท้จริง

ในบทความนี้ผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างมโนทัศน์ที่ค้นพบจากการศึกษาเพียง 1 มโนทัศน์ คือ ‘เสรีภาพในการสื่อสาร’ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพความเป็นมาของมโนทัศน์ดังกล่าวโดยละเอียดที่นำไปสู่ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา

เสรีภาพในการสื่อสาร ที่สะท้อนผ่าน “ประวัติศาสตร์ปัตตานี”

หนังสือเล่มนี้นอกจากจะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ปัตตานีแล้ว ยังมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความมีหรือไม่มีเสรีภาพในการสื่อสารหรือแสดงออกของชาวมลายูปัตตานีอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการสื่อสารเรื่องราวอันเป็นประวัติศาสตร์ของปัตตานี

จากการศึกษาพบว่ามีเนื้อความที่ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพทางการสื่อสารของชาวมลายูปัตตานีนั้นค่อนข้างจำกัด อาทิ ช่องทางในการสื่อสารของชาวมลายูปัตตานีที่จะสื่อสารไปสู่ชาวมลายูปัตตานีด้วยกันเองนั้นมีค่อนข้างจำกัด ชาวมลายูปัตตานีไม่มีสื่อมวลชนเป็นของตนเอง ขณะที่สื่อมวลชนที่นำเสนอ

ในภาษามลายูก็เป็นเพียงเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ของรัฐเท่านั้น

“ในปัจจุบันนี้ ถึงแม้ประชากรมลายูจะมีมากกว่าหนึ่งล้านคน (โดยรวมพวกเขาที่อยู่ในจังหวัดสตูลและสงขลาด้วย) ประเทศไทยไม่มีหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารในภาษามลายูในระดับประเทศ เป็นสถานะที่ไม่สมดุลอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ 3 หนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ (Bangkok Post, The Nation และ Thailand Times) และหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในภาษาจีนที่ข้าพเจ้าไม่สามารถอ่านชื่อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น⁵ อย่างไรก็ตามเคยมีนิตยสาร 2 ภาษา (ภาษาไทยและมลายู) ชื่อไทยทักษิณ (Utusan Thai Selatan) ในช่วงทศวรรษที่ 1960 และปลายทศวรรษที่ 1970 อย่างไรก็ตามนิตยสารที่ออก 2 ครั้งต่อเดือนมีลักษณะเป็นนิตยสารประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยต่อคนมลายูที่ไม่สามารถอ่านภาษาไทย แต่พวกเขารู้สึกว่าจำเป็นต้องรู้นโยบายและความหวังดีของรัฐบาลที่มีต่อพวกเขา ด้านวิทยุและโทรทัศน์นั้น สามารถกล่าวได้ว่า 90% ใช้ภาษาไทย ตามด้วยการใช้ภาษาอังกฤษ, ภาษาจีนและภาษามลายู (สำเนียงท้องถิ่น)” (อัล-ฟาตานี, 2543, หน้า 163)

นอกจากนี้ยังพบว่าเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปัตตานีนั้นแม้เป็นร่องรอยบางๆก็ไม่อาจเผยตัวให้สังคมรับรู้ได้ ดังที่เนื้อหาของหนังสือระบุว่า ชื่อสถานที่ต่างๆที่เคยเป็นภาษามลายูก็ได้ถูกเปลี่ยนให้เป็นภาษาไทยจนทำให้การสืบค้นรากเหง้าความหมายและเรื่องราวของสถานที่ต่างๆในดินแดนปัตตานีในอดีตเป็นไปได้ยาก

“ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเพราะรัฐปัตตานีครั้งอดีตนั้นเป็นรัฐมลายู ประกอบด้วยประชากรชาวมลายู ชื่อสถานที่ (รวมทั้งชื่อแม่น้ำ, ภูเขา, อ่าว, และแหลม) เป็นชื่อในภาษามลายู ในสถานการณ์ปัจจุบัน เกี่ยวกับความพยายามของรัฐบาลในการรวมเป็นอันหนึ่งของ

⁵ หนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทยเริ่มมีการตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2446 หรือ ค.ศ. 1903 ขณะที่ในช่วงเวลาที่ผู้เขียนคือ Al-Fatani อ้างถึงจะอยู่ระหว่างปี 1970s-1990s ซึ่งในช่วงนั้นมีหนังสือพิมพ์จีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยอย่างน้อย 8 เล่มด้วยกันได้แก่ 1. จีนเสียนเยอะเป่า ซึ่งถือกำเนิดในปีพ.ศ. 2493 หรือ ค.ศ. 1950 2. ชื่อเจียเยอะเป่า ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2498 หรือ ค.ศ. 1955 3. จงหวาเยอะเป่า ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2504 หรือ 1961 4. จิงหวาเยอะเป่า เป็นหนังสือที่กรมประชาสัมพันธ์จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2502 หรือ 1959 5. จินจงเหยียนเป่า ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2517 หรือ ค.ศ. 1974 6. ไทซิงเป่า ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2520 หรือ ค.ศ. 1977 7. จงเหยียนเยอะเป่า ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2524 หรือ 1981 และ 8. กงซิงเป่า ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2526 หรือ ค.ศ. 1983 (วิภา อุตมฉัตร, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอาไฟ, 2528)

การใช้ภาษาและวัฒนธรรม ดังนั้นบรรดาชื่อสถานที่ที่ถูกเปลี่ยนเป็นชื่อภาษาไทย เพื่อให้ร่องรอยรากเหง้าภาษาเดิมหายไป...ยี่อริงา เป็นยี่งอ, ปือเจาะเฮรอง (เจาะไอร้อง)*, ตะโละฮาลา (Halo Halo)*, ปิน ดัง ส ต ำ ร (Ban Nang Sata)*, เม อ ร โ บ ล (MaRuBo)*, สะปอง (สะปอม), นาซา (น้ำใส) และอื่น ๆ ยังไม่ได้รวมถึงชื่อท้องถิ่นที่ถูกเปลี่ยนแปลงอย่างสมบูรณ์แบบ เช่น พินโยลีมาเป็นยะรัง, ยัมบู (ยะหริ่ง), โปโฮน ยือไร (ตันไทร), ราเกาะ (มายอ), กัวลากาเวล (ศรีสาคร), ตะลุบัน (สายบุรี), ตือลาฆา บากง (บ่อทอง), ปีตี้ (พิเทิน), บันดาร์ (บ้านนา) และอื่นๆ เป็นที่แน่ชัดว่าพยายามเปลี่ยนชื่อสถานที่รวมทั้งการรณรงค์เปลี่ยนรูปลักษณ์มลายูปัตตานีเป็นปัตตานีสยาม” (อัล-ฟาตานี, 2543, หน้า 164)

เมื่อพิจารณาการสื่อสารผ่านสื่อต่างๆของชาวมลายูปัตตานีโดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ก็พบว่าการสื่อสารเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปัตตานีมักถูกขัดขวางเสมอ อาทิ การสั่งห้ามตีพิมพ์เผยแพร่ หนังสือชื่อ สยาเราะห์ กรียาอันมลายูปะตานี (Sejarah Kerajaan Malayu Patani) ของ อิบรอฮิม ชุกรี (Syukri, 2005) นอกจากนี้หนังสือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” เล่มนี้ ยังระบุว่างานเขียนของหะยีสุหลงก็เป็นอีกชิ้นหนึ่งที่ถูกรัฐบาลไทยสั่งห้ามเผยแพร่ “ฮัจญ์สุหลงถูกปล่อยตัวในเวลา 4 ปีต่อมา นั่นคือ ค.ศ. 1952 ตลอดระยะเวลาที่ถูกจำคุกที่นครศรีธรรมราชนั้น เขาได้เขียนบันทึกความทรงจำของเขาที่มีชื่อว่า กลุ่มแสงแห่งความปลอดภัย ซึ่งต่อมาได้รับการตีพิมพ์โดยลูกของเขาที่ชื่อ ฮัจญ์สุหลงมุฮัมหมัด อามิน ในปี ค.ศ. 1958 แต่ถูกสั่งต้องห้ามทันทีโดยรัฐบาล” (อัล-ฟาตานี, 2543, หน้า 76) โดยเนื้อความตอนหนึ่งของหนังสือได้ให้เหตุผลของการสั่งห้ามเผยแพร่ว่าเกิดจากฐานความเชื่อที่ว่า ขบวนการต่อต้านรัฐไทยนั้นจะได้รับการสนับสนุนมากขึ้นหากสามารถทำการสื่อสารอย่างกว้างขวางกับประชาคมมุสลิมในต่างประเทศ “ขบวนการ PULO มีการขยายตัวด้วยการมีสิ่งตีพิมพ์ มักมีการกล่าวกันว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขบวนการ PULO มีอิทธิพลและได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง นั่นคือ เพราะมีเครือข่ายที่กระจายอยู่ทั่วโลกมุสลิม และด้วยการนำของพรรคปัญญาชนคนหนุ่มที่จบการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาในตะวันออกกลางและเอเชียใต้

ขบวนการ PULO ประสบความสำเร็จในการได้รับการสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ” (อัล-ฟาตานี, 2543, หน้า 107) เมื่อพิจารณาเนื้อความส่วนอื่นในหนังสือยังพบว่าการสั่งห้ามตีพิมพ์ค่อนข้างเป็นเหตุเป็นผลเนื่องจาก การตีพิมพ์เรื่องราวประวัติศาสตร์ปัตตานีมักก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อความคิดของชาวมลายูปัตตานีที่ได้รับรู้เรื่องราวดังกล่าว ดังที่อัล-ฟาตานีได้กล่าวถึงความรู้สึกของตัวเองเมื่อได้อ่านงานเขียนของอิบรอฮิม ชุกรี ว่ามีอิทธิพลต่อตนเองค่อนข้างมาก “เนื้อหาของหนังสือที่ชื่อ “ประวัติศาสตร์อาณาจักรมลายูปัตตานี” มีอิทธิพลค่อนข้างมากต่ออารมณ์และความรู้สึกของข้าพเจ้าในฐานะเป็นบุตรแห่งรัฐปัตตานี” (อัล-ฟาตานี, 2543, หน้า 102)

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับเนื้อความในบทนำผู้เขียนที่สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตการสื่อสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอดีตของปัตตานีมักเป็นการสื่อสารกันในวงแคบเท่านั้นหรือเป็นการสื่อสารอยู่ในวงจำกัด ผ่านการสื่อสารบุคคล ทำให้การสื่อสารในแต่ละครั้งเนื้อหาสารไปสู่ผู้รับสารได้เป็นจำนวนไม่มากนัก “หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นโดยใช้เวลาค่อนข้างนาน และในสถานการณ์ที่แตกต่างกันส่วนแรกเริ่มจากการบันทึกคำบรรยายของข้าพเจ้าต่อนักศึกษาปัตตานีกลุ่มหนึ่งในเมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน เมื่อปี ค.ศ. 1980... คำบรรยายนี้ไม่เสร็จสมบูรณ์ด้วยอุปสรรคบางประการซึ่งไม่ขอกล่าว ณ ที่นี้ การบรรยายนี้ได้ดำเนินทุกเย็นวันพฤหัสบดีที่โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในเมืองโกตาบารู จนจำต้องยุติลง ดังนั้นส่วนแรกของเนื้อหาหนังสือเล่มนี้ถูกเก็บไว้ในลักษณะของคำบรรยาย” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน)

อย่างไรก็ตามประมาณ 10 ปีหลังจากนั้นเนื้อหาบางส่วนของหนังสือเล่มนี้ก็เริ่มได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่สู่สังคมในลักษณะที่เป็นสื่อมวลชน โดยได้มีการนำเสนอเนื้อหาส่วนหนึ่งในนิตยสาร Peristiwa ซึ่งตีพิมพ์ในประเทศมาเลเซีย การตีพิมพ์ครั้งนี้แม้ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน แต่ก็ยังเป็นสื่อมวลชนในประเทศมาเลเซียเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มผู้รับสารส่วนใหญ่จึงไม่ใช่ชาวมลายูปัตตานี “ข้าพเจ้าจึงเริ่มเขียนหน้าประจำในหัวข้อ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” ในนิตยสาร Peristiwa จำนวน 8 ตอน จากหัวข้อซึ่งปัจจุบันถูกรวมไว้ในส่วนที่สองของหนังสือเล่มนี้ที่

ข้าพเจ้าส่งไปยังเมืองโกตาบารู และได้รับการตีพิมพ์มีการตัดตอนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น มีจดหมายจำนวนหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้รับผ่านนายอาหมัด ลาตีฟ ที่เกี่ยวข้องกับการตีพิมพ์ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” โดยภาพรวมแล้วค่อนข้างดี และพวกเขากล่าวว่าจะเป็นกรณีถ้าบทความดังกล่าวจบลงแล้วมีการรวมเป็นเล่ม” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน) ในที่สุดหนังสือเล่มนี้ก็ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่รวมเล่มในรูปหนังสือออกจำหน่ายในประเทศมาเลเซียครั้งแรกกลางปี ค.ศ.1994 ซึ่งแม้ผู้เขียนจะไม่มีเจตนาที่จะตีพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ช่วงเวลานั้นก็เป็นปีที่ครบรอบ 40 ปีที่นักต่อสู้ชาวปัตตานีคือหะยีสุหลงได้สาบสูญไป (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน)

6 ปีหลังจากการตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก หนังสือเล่มนี้ถูกแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาไทยโดยโครงการจัดตั้งสถาบันสมุทธรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในปี พ.ศ. 2543 หรือ ค.ศ. 2000 เป็นไปดังเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการให้หนังสือเล่มนี้สื่อสารเรื่องราวของปัตตานีในอดีตสู่ชาวปัตตานีที่ยังไม่เคยรับรู้เรื่องราวในอดีตของแผ่นดินเกิดของตน ตามที่ระบุ

ในบทนำผู้เขียนว่า “หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าเขียนขึ้นสำหรับพวกเขา นอกเหนือจากความหวงคิดถึงส่วนตัว ข้าพเจ้าคล้ายถูกเรียกร้องให้มอบกาลเวลาในอดีตของพวกเขา ซึ่งจนถึงปัจจุบันพวกเขายังไม่เคยรู้เลย ต้องยอมรับว่ามีหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ถูกตีพิมพ์ก่อนหน้านี้แต่ด้วยปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพราะหวาดระแวงและเข้าใจผิด ทำให้หนังสือเหล่านี้ไม่ถึงมือพวกเขา ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าปัจจัยเช่นนี้ในปัจจุบันไม่มีอีกแล้ว ดังนั้นหวังว่าการพิมพ์หนังสือเล่มนี้จะสามารถถึงมือพวกเขาได้” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน)

การตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือเล่มนี้เป็นภาษาไทยได้โดยเสรีนั้นแม้จะเป็นเพียงก้าวเล็กๆ แห่งการเปิดเสรีภาพในการสื่อสารของชาวมลายูปัตตานี แต่หากเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต จะเห็นได้ว่าเป็นก้าวอย่างที่สำคัญแห่งการยอมรับในการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการสื่อสารของชาวมลายูปัตตานีที่มีมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ความหมายของ “เสรีภาพในการสื่อสาร” จากหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานี

กล่าวโดยสรุปก็คือเมื่อเพ่งมองเสรีภาพในการสื่อสารของชาวมลายูปัตตานีผ่านการตามรอยเรื่องราวของหนังสือเล่มนี้จะพบว่า เสรีภาพในการสื่อสารของชาวมลายูปัตตานีมีมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต เรื่องราวของหนังสือเล่มนี้จากที่ไม่เคยได้ถูกกล่าวขานบอกเล่าเลย สู่อการบอกเล่าในกลุ่มเล็กๆในประเทศมาเลเซีย ได้รับการตีพิมพ์เป็นส่วนๆในนิตยสารในประเทศมาเลเซีย ได้รับการตีพิมพ์รวมเล่มในประเทศมาเลเซีย และถูกสุดท้ายได้รับการตีพิมพ์ในประเทศไทย สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพในการสื่อสารของชาว

มลายูปัตตานีนี้นั้นมีมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งโดยนัยของการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทยผ่านสถาบันการศึกษานั้นนัยของมันก็คือการยอมรับว่าวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์หรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่สมควรศึกษาซึ่งตรงข้ามกับสิ่งที่รัฐไทยเป็นกังวลก็คือการถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการปลุกปั่นส่งเสริมชาวมลายูปัตตานีให้ลุกขึ้นมาต่อต้านรัฐไทย ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพคู่ตรงข้ามของมโนทัศน์เสรีภาพในการสื่อสาร ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงการวิเคราะห์คู่คำตรงข้ามของมโนทัศน์ ‘เสรีภาพในการสื่อสาร’ จากหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานี

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการมองวิวัฒนาการการสื่อสารของหนังสือเล่มนี้จากเนื้อความที่ผู้ศึกษามองเห็นตรงหน้าหรือได้จากการอ่านตัวบทโดยตรง แต่เมื่อใครครวญพิเคราะห์กับบริบทรอบข้างจะพบว่า แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะได้รับการแปลและตีพิมพ์เผยแพร่อย่างเปิดเผย แต่ก็เป็นการเผยแพร่เฉพาะกลุ่มในหมู่นักวิชาการและผู้สนใจประวัติศาสตร์เป็นหลัก ความเป็นเอกสารทางวิชาการหรือความเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์จึงเป็นประเด็นที่ควรมีการสืบสาวราวเรื่องต่อไปเพื่อให้เห็นถึงความมีเสรีภาพในการสื่อสารผ่านวรรณกรรมประวัติศาสตร์เล่มนี้อย่างละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น

นับว่าเป็นสิ่งที่ดียิ่งยิ่งที่เนื้อความในหนังสือเล่มนี้ถูกเขียนขึ้นด้วยเจตนาที่จะให้เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ ความเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ในหนังสือเล่มนี้ถูกแสดงออกในหลายรูปแบบ อาทิ การมีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ การลงพื้นที่สำรวจสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของผู้เขียน การตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้นักวิชาการประวัติศาสตร์อื่นๆ ตลอดจน

การค้นหาโบราณวัตถุต่างๆที่สามารถยืนยันความมีอยู่ของดินแดนปัตตานีโบราณดังที่เนื้อความในส่วนบทนำผู้เขียนได้ระบุว่า

“ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณและขอยกย่องบรรดาเพื่อน เพราะมีส่วนร่วมในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ แก่คุณอาหมัด ลาตีฟ (Ahmad Latif) เพราะมีบทบาทคล้ายโดนาโมในการเร่งข้าพเจ้าให้เขียนสิ่งที่ยังไม่แล้วเสร็จ แก่เพื่อนคนหนึ่งที่มีเมืองอลอร์สตาร์ที่ไม่ต้องการให้เอ่ยนาม เพราะส่งเอกสารอ้างอิงที่ต้องการแก่ข้าพเจ้าตลอดการเขียนครั้งนี้ แก่ญาติคนหนึ่งของข้าพเจ้าที่อำเภอปะนาเระ ปัตตานี เพราะเป็นเพื่อนข้าพเจ้าในการเยี่ยมเยียนสถานที่ประวัติศาสตร์ และได้ถ่ายภาพสิ่งที่พบเห็น แก่นักวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกลันตันที่มีชื่อเสียง คือ คุณนากุล (Kakula) เพราะพร้อมอุกรบกวจากโทรศัพท์เมื่อต้องการคำอธิบายและข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุคต้นของปัตตานี โดยเฉพาะการปกครองของบรรดาเจ้าเมืองเชื้อสายกลันตันในปัตตานี แก่คุณชาอารีที่ปูกุด เพราะให้ข้าพเจ้ายืมเงินเหรียญเมืองปัตตานี สำหรับ

เป็นภาพประกอบในหนังสือเล่มนี้” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ระบุอีกว่าการเขียนหนังสือเล่มนี้ใช้วิธีการศึกษาและตีความข้อมูลที่ได้ เช่นเดียวกับการเขียนหนังสือประวัติศาสตร์ “ข้าพเจ้าได้พยายามทำให้หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เพียง “คำชี้แจงอธิบาย” แต่มีเนื้อหาที่ถูกตีความและสมมติฐานเหมือนเช่นที่มีในหนังสือประวัติศาสตร์เล่มหนึ่ง” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน) จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงแนวทางในการเขียนหนังสือเล่มนี้นั้น ทั้งเจตนาและวิธีการเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการเขียนงานวิชาการในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งต้องมีข้อมูลหลักฐานชัดเจน การตีความที่อยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งมีการอ้างอิงหลักฐานเช่นเดียวกับงานวิชาการอื่นๆ

ขณะเดียวกันบทนำของผู้อำนวยการสถาบันสมุทรรัฐฯ ก็ได้เน้นย้ำถึงความเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ของหนังสือเล่มนี้ ว่าหากมีการนำมาศึกษาอย่างลึกซึ้งน่าจะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือการกำหนดนโยบายที่มีต่อชาวมาลายูปัตตานีได้ “โครงการฯ ได้ชี้ให้เห็นถึง เหตุผลที่ทางสถาบันสมุทรรัฐฯ เลือกมาแปลเพราะเนื้อหาสาระมีคุณค่าแก่การศึกษา เพื่อจะได้ให้ผู้สนใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของปัตตานีสามารถเข้าใจความเป็นมาของอดีตและเหตุการณ์สำคัญๆ ที่ได้รับการบันทึกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตของพื้นที่บริเวณนี้ และสามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นตลอดจนความรู้สึกของผู้เขียนว่ามีทัศนคติอย่างไรกับสิ่งที่เกิดขึ้น การศึกษาหรือเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาหรือกำหนดนโยบายที่ถูกต้อง การที่ไม่รู้อดีตจะทำให้กำหนดทิศทางของนโยบายในการแก้ปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ตรงนี้อาจจะผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำอีก” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผอ.) ทั้งยังได้เน้นย้ำว่าการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้มิได้มีเจตนาอื่นใดนอกจากการเผยแพร่ในเชิงวิชาการและความมุ่งหวังประโยชน์ที่น่าจะเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ดังกล่าว ซึ่งก็คือสันติภาพและความสงบสุขอย่างถาวร “โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐฯ มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการแปลหรือเขียนเอกสารตำราโบราณเกี่ยวกับกลุ่มประเทศสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเกี่ยวข้องกับเรื่องราวจังหวัดชายแดนภาคใต้ มิได้มีเจตนาอื่นใด

แอบแฝง นอกจากเพื่อสืบทอดวิชาการอย่างแท้จริง” (อัล-ฟาตานี, 2543: บทนำผอ.)

อย่างไรก็ตามบทนำของผู้อำนวยการสถาบันสมุทรรัฐฯ แม้จะได้ระบุว่าแม้ว่าหนังสือเล่มนี้มีความสำคัญในลักษณะที่เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าจึงเป็นเอกสารที่ควรนำไปศึกษาในเชิงวิชาการ แต่ก็ยังชี้ให้เห็นว่าเป็นเพียงมุมมองหนึ่งของนักวิชาการท้องถิ่นเท่านั้น “กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” เล่มนี้คงเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นปัตตานีทั่วไปตลอดจนนิสิต นักศึกษาสามารถนำไปศึกษาและอ้างอิงในเชิงวิชาการได้ แม้จะเป็นอีกมุมมองหนึ่งของประวัติศาสตร์ปัตตานีในสายตาของคุณ Ahmad Fathy al-Fatani ก็ตาม แต่เนื้อหาสาระคงเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อย” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผอ.)

เช่นเดียวกันกับมุมมองของผู้แปลที่มองว่าแม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะมีเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง แต่การอ่านวรรณกรรมเล่มนี้ก็ยังคงต้องพึงระลึกว่าเป็นหนึ่งมุมมองจากท้องถิ่น “ในบรรดาหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นหนังสือที่น่าสนใจยิ่งเล่มหนึ่งมีเนื้อหาเรียบง่าย ที่ชวนน่าติดตาม เป็นงานเขียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยนักเขียนท้องถิ่น ที่ได้ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นงานเขียนเล่มนี้จึงเป็นอีกมุมมองหนึ่ง นอกเหนือจากงานเขียนที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนท้องถิ่นที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย และนักเขียนภายนอกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศไกลอื่น” (อัล-ฟาตานี, 2543, คำนำผู้แปลและเรียบเรียง) นอกจากนี้ผู้แปลและเรียบเรียงยังได้เปรียบเทียบเอกสารเรื่องนี้เสมือนก้อนอิฐก้อนหนึ่งที่ปูทางเพื่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ปัตตานีให้ลึกซึ้ง “การแปลหนังสือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” เล่มนี้ ก็เฉกเช่นเดียวกัน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็น “ก้อนอิฐ” อีกก้อนหนึ่งสำหรับปูทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ลึกยิ่งขึ้นต่อไป” (อัล-ฟาตานี, 2543, คำนำผู้แปลและเรียบเรียง) การที่หนังสือเล่มนี้ถูกมองว่าเป็นงานเขียนจากมุมมองหนึ่งนอกจากจะเป็นข้อเตือนใจให้ผู้อ่านได้ตระหนักเสมอว่ายังคงมีมุมมองอื่นๆ อีก หรือกล่าวได้ว่าอาจจะยังได้ภาพของประวัติศาสตร์ปัตตานีที่ไม่รอบด้าน

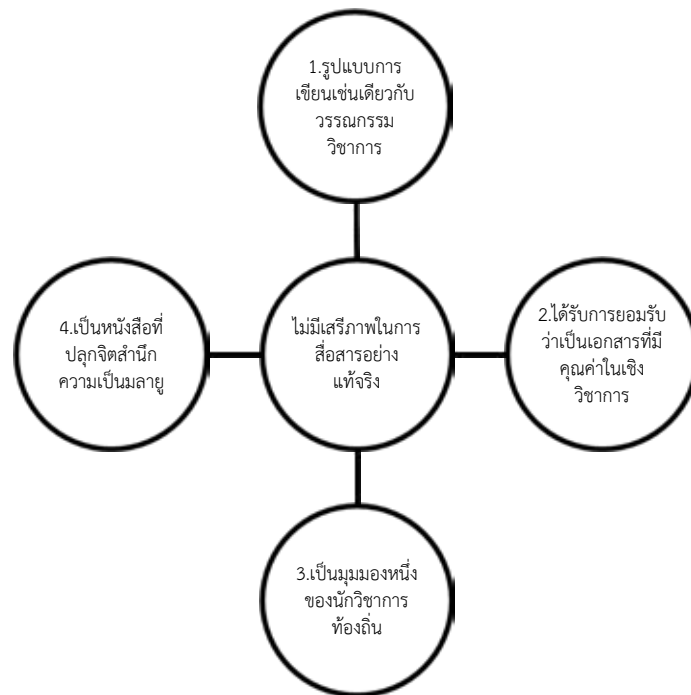

นอกจากนี้การระบุว่าเป็นมุมมองจากคนท้องถิ่นยังบอกเป็นนัยถึงความเป็นมุมมองที่อาจไม่เหมือนกับมุมมองจากส่วนกลาง เช่น วรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่ถูกเขียนขึ้นจากส่วนกลางของประเทศ หรือวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นจากการศึกษาของนักวิชาการตะวันตก ดังนั้นทั้งความเป็นมุมมองหนึ่งและมุมมองท้องถิ่นยังเป็นสิ่งที่กำกับการอ่านตัวบทเรื่องนี้ที่อยู่พอสมควร ซึ่งโดยนัยแล้วเป็นการแสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ไม่ใช่หนังสือหรือวรรณกรรมที่ใช้ในการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของชาวมลายูปัตตานี

ไม่แน่ว่าแปลกใจที่เนื้อความหลายส่วนของหนังสือเล่มนี้ได้สร้างกรอบความเป็นเอกสารวิชาการให้กับ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” เนื่องจากที่ผ่านมาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของปัตตานีมักถูกมองว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ทำให้ต้องมีการห้ามเผยแพร่ วรรณกรรมประวัติศาสตร์บางเล่มไม่สามารถขายได้อย่างเปิดเผย อาทิ หนังสือเรื่อง ปัตตานี อดีต-ปัจจุบัน (อ.บางนรา, 2551) ซึ่งผู้วิจัยได้ซื้อหนังสือเล่มนี้จากร้านหนังสือแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ พร้อมกับคำพูดของคนขายที่ว่า เป็นหนังสือต้องห้าม จึงไม่ได้นำมาวางหน้าร้านเป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าที่ผ่านมาการจัดสัมมนาประวัติศาสตร์ปัตตานีในพื้นที่ปัตตานีที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย โดยนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์เชื่อว่าเนื่องจากเหตุผลด้านการเมืองเป็นสำคัญ “เข้าใจว่าการที่รัฐบาลไม่อนุญาตให้ปัตตานีจัดสัมมนาประวัติศาสตร์ของตัวเองโดยตรงนั้น คงเป็นเพราะเหตุผลทางด้านการเมืองเป็นสำคัญ กล่าวคือ รัฐบาลคงเข้าใจไปว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ดังกล่าวจะเป็นการรื้อฟื้นอดีตที่เคยรุ่งเรืองและเป็นอิสระของรัฐปัตตานี เนื้อหาประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้จึงเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐไทย เพราะจะเป็นการตอกย้ำความสำคัญของคนท้องถิ่น และเป็นเครื่องมือให้กลุ่มต่อต้านรัฐบาลนำมาใช้ปลุกกระดมทางการเมืองเพื่อแยกตัวเป็นรัฐอิสระต่อไป” (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, หน้า 13)

การมองว่าหนังสือเล่มนี้เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ก็ดี สมควรศึกษาในเชิงวิชาการก็ดี เป็นวรรณกรรมจากมุมมองของนักวิชาการท้องถิ่นก็ดี และการเป็นเสมือนก้อนอิฐ

ก้อนหนึ่งที่ปูทางไปสู่ความเข้าใจประวัติศาสตร์ปัตตานีก็ดี ต่างเป็นมโนทัศน์ที่ให้ความหมายกับเอกสารเรื่องนี้ว่าเป็นเอกสารที่เป็นหนึ่งในหลักฐานทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก แม้ว่าจะมีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง แต่การใช้เอกสารเรื่องนี้ก็ควรศึกษาโดยมีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียด “ในเชิงวิชาการ” ไม่ว่าจากผู้สนใจหรือนักวิชาการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการมองว่าเอกสารเรื่องนี้เป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือเครื่องมือในการปลุกจิตสำนึกความเป็นมลายูของชาวมลายูปัตตานี อย่างไรก็ตาม ยังคงมีเนื้อความบางส่วนที่เป็นร่องรอยให้เห็นว่าวรรณกรรมประวัติศาสตร์ปัตตานีนี้นั้นยังคงมีเป้าหมายที่มากกว่าความเป็นเอกสารทางวิชาการเท่านั้น ดังที่ผู้เขียนได้ระบุว่า “ข้าพเจ้าเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อสนองความต้องการของเยาวชนคนรุ่นใหม่ทั้งในปัตตานีหรือว่าภายนอกปัตตานีที่ถูกตัดขาดจากโลกมลายูของเขา ในปัตตานีเองข้าพเจ้าสังเกตมีคนรุ่นใหม่จำนวนมากไม่รู้ถึงความเป็นมาของพวกเขา เพราะตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามเป็นเวลานาน และดำเนินชีวิตตามเป้าหมายวัฒนธรรมของสยาม ชาวปัตตานีในปัจจุบันได้สูญเสียความนึกคิดและจิตสำนึกความเป็นมลายูของเขา” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน) หากอ่านอย่างผิวเผินจะเห็นว่าข้อความข้างต้นที่ยกมาเป็นเพียงความหวังเล็กๆ ของผู้เขียนที่จะสื่อสารเรื่องราวในอดีตของปัตตานีไปสู่คนรุ่นหลัง แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่า “จิตสำนึกความเป็นมลายู” นั้นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับจิตสำนึกความเป็นสยามหรือไทย ดังที่ผู้เขียนได้บันทึกไว้ว่า “คำพูดของพ่อที่แหลมคมและแข็งกร้าว เพราะเจ้าเป็นคนปัตตานี ข้าจึงไม่อนุญาตให้เจ้าเรียนหนังสือโรงเรียนของสยาม” มีผลต่อตัวข้าพเจ้า หลายปีหลังจากนั้น เมื่อข้าพเจ้าเติบโตและพ่อเสียชีวิตลง” (อัล-ฟาตานี, 2543, บทนำผู้เขียน) ที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าจากการอ่านอย่างพิถีพิถันจะเห็นว่านั่นพบว่าแม้เนื้อความในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่จะสร้างความหมายว่าหนังสือเล่มนี้ต้องการจะสื่อสารสิ่งที่เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ปัตตานี ซึ่งมีคุณค่าในเชิงวิชาการ อย่างไรก็ตามยังคงมีเนื้อความที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของหนังสือเล่มนี้อยู่เช่นเดียวกัน ซึ่งถูกกดทับด้วยความเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าทางวิชาการ

แผนภาพที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ความหมายของ “เสรีภาพในการสื่อสาร” เมื่อศึกษาตามแนวทางการทลายกรอบ

จากแผนภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่าแม้ดูเหมือนว่าการตีพิมพ์หนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานีเล่มนี้จะไม่ถูกปิดกั้นเหมือนในอดีตที่ผ่านมา แต่เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ก็ยังคงถูกวางกรอบในการอ่านให้เป็นวรรณกรรมวิชาการที่ทรงคุณค่าที่ถูกเขียนขึ้นจากนักวิชาการท้องถิ่น ซึ่งเป็นเพียงมุมมองต่อประวัติศาสตร์ปัตตานีมุมหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ยังคงมีร่องรอยจากเนื้อหาบางส่วนที่ชี้ให้เห็นถึงความต้องการลึกๆของผู้เขียนที่ต้องการให้เอกสารเรื่องนี้ไม่ได้ถูกใช้ในลักษณะที่เป็นเอกสารวิชาการ แต่เป็นเอกสารเพื่อปลุกจิตสำนึกของชาวมลายูปัตตานีหรือเรียกได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองมากกว่า

ที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษามีได้มีเจตนาที่จะตัดสินใจว่าเนื้อหาใน “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” หลายส่วนที่ได้สร้างกรอบในการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานีเล่มนี้ว่าเป็นเอกสารเชิงวิชาการนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนกลับมองว่าเนื้อหาความดังกล่าวว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองและปรับตัว เพื่อให้ประวัติศาสตร์ของปัตตานีสามารถเปิดเผยตัวได้ผ่านช่องทางและรูปแบบที่พอเป็นไปได้ ในบรรยากาศแห่งการสื่อสารที่ไม่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง

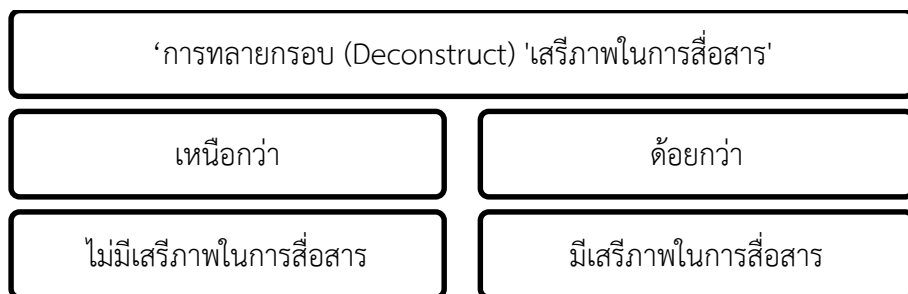
จากการลงพื้นที่ภาคสนามของผู้ศึกษายังพบว่าในวิถีชีวิตประจำวันชาวมลายูปัตตานีก็ได้มีการต่อรองและปรับตัวเพื่อสื่อสารเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของตนผ่านช่องทางและรูปแบบการสื่อสารที่พอเป็นไปได้เช่นเดียวกัน ดังเช่นกรณีของชาวตำบลตันหยงลูโละที่พยายามสื่อสารเรื่องราวในอดีตของปัตตานีในฐานะที่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ “การทอเย็บเย็บ” ซึ่งสามารถส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เนื่องจากเป็นช่องทางและรูปแบบที่ดูไม่เป็นภัยต่อความมั่นคง ขณะเดียวกันก็ยังเปิดโอกาสให้เรื่องราวในอดีตของปัตตานีได้เผยตัวต่อสาธารณชนดังที่แวอุมาร์ แวดอเลาะ กำนันตำบลตันหยงลูโละและประธานเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวตันหยงลูโละได้จัดการแสดงภาพจำลองของการเคลื่อนทัพโดยขบวนช้างของกองทัพปัตตานีในยุคโบราณเพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกในประวัติศาสตร์ปัตตานีเป็นอย่างไร “เมื่อเดือนที่แล้ว ชุมชนผมมีความคิดว่า การจัดงานวัฒนธรรมครั้งนี้เราต้องเอาย้อนยุคอาณาจักรลังกาสุกะย้อนยุค ปัตตานีในอดีต ท่านเชื้อไหม ผมเอาช้างเนี่ยนะ 9 เชือกมาจากเขาตูม แล้วก็มีขบวนแห่ แล้วก็การแต่งกาย เานักเรียนโรงเรียนจงรักภักดี เป็นทหาร ทหารในสมัยก่อนเนี่ยเค้าไม่ใส่เสื้อ แล้วสืลัดนำหน้า ช้างเก้าเชือก ผมอาสา อยู่บนช้างเชือกที่ 1

เป็นรายาอินทรี เป็นสุลต่านอิสมาอีล ซาห์ ซ้างที่ 2 เป็นรายามันโซร์ 3 เป็นปาดิกสยาม จนถึง 9 รายาฮิเยรายากูนิง ขึ้นจากบาราโหมที่กุโบร์สุสานรายาอินทรีฯ ผมตั้งสมมติว่าขอประทานโทษว่าผมจะเอาเหตุการณ์นี้ให้คนทั้งจังหวัดได้รู้ว่านี่คือในอดีต ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้”(แวอุมาร์ แวดอเลาะ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553)

จะเห็นได้ว่าแม้การเผยแพร่ของหนังสือเล่มนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงเสรีภาพในการสื่อสารของชาวมลายู

ปัตตานีว่ามีมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา แต่ยังคงมีร่องรอยที่ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพดังกล่าวก็ยังไม่ใช่เสรีภาพในการสื่อสารที่แท้จริง ชาวมลายูปัตตานียังคงต้องแสวงหาช่องทางและรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมเท่านั้นเพื่อให้สามารถสื่อสารเรื่องราวในอดีตของปัตตานีสู่สังคมได้ ซึ่งแน่นอนว่าการสื่อสารเรื่องราวในอดีตของปัตตานีโดยตรงไปตรงมาในลักษณะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองยังเป็นสิ่งที่ไม่อาจพบเห็นได้

แผนภาพที่ 4 แสดงการวิเคราะห์คู่ตรงข้ามของมโนทัศน์ ‘เสรีภาพในการสื่อสาร’ เมื่อศึกษาตามแนวทางการทลายกรอบ

กล่าวโดยสรุปก็คือการสื่อสารเรื่องราวประวัติศาสตร์ปัตตานีได้มีความเปลี่ยนแปลงไปในห้วงเวลาต่างๆ จากการบอกเล่าเรื่องราวกันในกลุ่มเล็กๆ สู่การตีพิมพ์เผยแพร่ในวงกว้างนอกประเทศ สู่การเป็นเอกสารทางวิชาการที่สามารถเผยแพร่ได้ในประเทศไทย สู่การนำมาผูกติดกับการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่กล่าวมาเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ถูกใช้เพื่อรองรับอะไรบางอย่างเสมอ และแน่นอนว่าประวัติศาสตร์ปัตตานีคงหนีไม่พ้นความเป็น “เครื่องมือทางการเมือง” หากคำว่าเครื่องมือทางการเมืองนั้นสื่อความหมายถึงการช่วยให้ได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ที่ชาวมลายูปัตตานีสสมควรได้รับ หรือกล่าวได้ว่าในอดีตประวัติศาสตร์ปัตตานีถูกมองว่าถูกใช้เพื่อปลุกเร้าจิตสำนึกชาวมลายูให้ลุกขึ้นต่อต้านรัฐไทย เพราะชาวมลายูปัตตานีไม่ต้องการถูกกดขี่และต้องการได้รับความเจริญในฐานะพลเมืองของรัฐ แต่ปัจจุบันประวัติศาสตร์ปัตตานีได้เปลี่ยนโฉมหน้าสู่การเป็นเครื่องมือในการนำประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่มากับการท่องเที่ยวและการยอมรับจากสังคมปัตตานี สิ่งนี้น่าสนใจเนื่องจากเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็น

ว่าแท้ที่จริงแล้วตัวประวัติศาสตร์ในตัวของมันเองไม่ได้มีความหมายคงที่ ขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานมันมากกว่าที่จะใช้มันในเชิงบวกหรือในเชิงลบ หรือกล่าวได้ว่าควรจะเริ่มต้นยอมรับให้เรื่องราวประวัติศาสตร์ว่าเป็นมากกว่าเอกสารประวัติศาสตร์ แต่ควรยอมรับมันในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองก่อน เราถึงสามารถรู้ได้ว่ามันมีทั้งคุณและโทษ อีกทั้งยังสามารถหยิบใช้ประวัติศาสตร์ได้อย่างสร้างสรรค์ดังที่ชาวชุมชนตันหยงลูโ๊ะได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่สังคม

อภิปรายผล

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะสะท้อนให้เห็นว่าชาวมลายูปัตตานีมีเสรีภาพในการแสดงออกมากขึ้น แต่จากการพินิจวิเคราะห์อย่างรอบด้านก็จะพบว่าเสรีภาพดังกล่าวก็ยังไม่ใช่เสรีภาพในการแสดงออกที่สมบูรณ์ เนื่องจากเรื่องราวประวัติศาสตร์ปัตตานีแม้จะสามารถเผยแพร่ในสังคมได้แต่ก็เป็นเพียงในวงแคบ ขณะที่แทบไม่มีพื้นที่ในสื่อมวลชนที่จะสื่อสารไปสู่สังคมในวงกว้างได้ ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากมุมมองที่มี

ความกังวลว่าเรื่องราวประวัติศาสตร์จะถูกใช้เป็น “เครื่องมือทางการเมือง”

ในความเป็นจริงแม้ว่าเอกสารเรื่องนี้จะถูกมองว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองก็ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่แปลกอะไร เนื่องจากในปัจจุบันสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองของพลเมืองของไทยในแต่ละกลุ่มค่อนข้างจะได้รับการยอมรับ ยิ่งไปกว่านั้นการปล่อยให้เอกสารเช่นนี้ได้เผยตัวในลักษณะเครื่องมือทางการเมืองแม้จะดูว่าเป็นความเสี่ยงในมุมมองของคนบางกลุ่ม แต่ก็ยังเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของรัฐโบราณในอดีตอย่างเช่นปัตตานีเป็นเรื่องปกติและจะนำไปสู่การยอมรับในการอยู่ร่วมกันอย่างถาวร ดังที่ยงยุทธ ชูแว่นระบุว่า “งานการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในกรอบความคิดใหม่ๆ จะเป็นส่วนที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการแก้ไขปัญหา เพราะจะทำให้เรื่องราวของ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” พ้นออกมาจากคำบอกเล่าภายในโรงเรียนตาดีกา ซึ่งมีการเสริมแต่ให้ตื่นเต้นเร้าใจและตอกย้ำความรันทดหู่ของชนชาติผู้ถูกระทำ รวมทั้งทำให้กลายเป็นตำนานศักดิ์สิทธิ์ การให้โอกาสเรื่องราวเหล่านี้ได้เปิดเผยในพื้นที่สาธารณะให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันทุกฝ่าย วินิจฉัยตามหลักฐานข้อเท็จจริงโดยไม่มีลักษณะชาตินิยมหรือท้องถิ่นนิยมเข้ามำกำหนด ในที่สุด

บรรณานุกรม

- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ, พีรยศ ราธิมมูลา และ มานพ จิตต์ภูษา. (2524). **ประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัย สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูลีพร วิรุณหะ. (2551). **บุหงารายา: ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู**. กรุงเทพฯ: ศักดิโสภณการพิมพ์.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม และ จิรวัดน์ แสงทอง. (2551). **คำนำเสนอ เกอราจาอันและความเข้าใจต่อความเป็นมลายูในสังคมไทย. ใน เกอราจาอัน: วัฒนธรรมการเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- พีรยุทธ โอพันธ์. (2557). **ความผูกพันของคนกับผืนแผ่นดินในประวัติราชอาณาจักรมลายูปัตตานี**. *วารสารศาสตร์*, 7(1), 84-113.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). **รัฐปัตตานีในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยจาริต คริสต์ศตวรรษที่ 16-18**. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ภาคใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2552). **ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานีก่อนสมัยรัตนโกสินทร์**. *จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 68*, กรุงเทพฯ : โครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). หน้า 68.

ประวัติศาสตร์ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี” ก็จะถูกบอกเล่าด้วยข้อมูลที่มีการยอมรับกันมากขึ้น” (ยงยุทธ ชูแว่น, 2552, หน้า 2) อย่างไรก็ตามหากพิจารณาคำว่าเครื่องมือทางการเมืองก็จะเห็นได้ว่าชาวมลายูเองมิได้ใช้วรรณกรรมประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการต่อต้านรัฐไทยเท่านั้น ยังมีอีกหลายส่วนที่ใช้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เพื่อนำความเจริญและความยอมรับมาสู่ชุมชน ดังนั้น สิ่งที่สำคัญกว่าการเปิดโอกาสให้ชาวมลายูปัตตานีได้มีเสรีภาพในการแสดงออกก็คือ การส่งเสริมให้มีการใช้เสรีภาพดังกล่าวในทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อทั้งชาวมลายูปัตตานีและรัฐไทย

ข้อเสนอแนะ

ควรส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ปัตตานีในวงกว้างเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ถกเถียง อภิปราย อย่างรอบด้าน ในขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมให้ทุกฝ่ายใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือทางการเมืองในเชิงบวกหรือใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมทั้งในเชิงวัตถุ เช่น การสร้างความเจริญให้กับชุมชน และเชิงจิตใจ เช่น การสร้างความรู้สึกรักถึงการยอมรับในความเป็นมาของดินแดนปัตตานี

- วิภา อุตมฉันทน์ นฤมิตร สอดสุข และ ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). **รายงานวิจัย: บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2552). **การแสวงหาความรู้แบบหลังนวมัย**. กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภัตย์ แอนด์ พรีนติ้ง.
- อ.บางนรา. (2551). ปัตตานี อดีต-ปัจจุบัน. ใน เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์” The Islamic World and Muslims in Southeast Asia. นครศรีธรรมราช: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เอ.ซี.มิลเนอร์. (2551). **เกอรจายัน: วัฒนธรรมการเมืองมลายูในยุคอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม**. (ชนิดา พรหมพยัคฆ์ แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ พิมพ์ ค.ศ. 1982. Anthony Crothers Milner (1982) *Kerajaan: Malay political culture on eve of colonial rule*. (USA: Association for Asian Studies by University of Arizona Press.)
- อารง สุทธาศาสน์. (2519). **ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้**. กรุงเทพฯ: พิทักษ์ประชาจำกัด.
- อาหมัด ฟัตฮี อัล-ฟาตอนี. (2543) **Pengantar sejarah Patani**. (นิอับดุลรากิบ บินนิฮัสซัน, ผู้แปล). ปัตตานี: โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- Bailey, C. and Miksic, J.N. (2005). Translators' Introduction. in **History of The Malay Kingdom of PATANI**. (Bailey C. and Miksic j.N., Trans.). Chiang Mai: Silkworm Book. (Original work published 1950).
- Dulyakasem, U. (1981), **Education and Ethnic Nationalism: A study of the Muslim-Malays in Southern Siam**. Doctoral Dissertation, Ph.D., Stanford University, California.
- Maier, M.J. (1988). **In the Center of Authority**. New York: Cornell University.
- Sarup, M. (1993). **Introductory Guide to Post-structuralism and Postmodernism**. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Spivak, G.C. (1976). Translator's Preface. in **Of Grammatology**. Baltimore: Johns Hopkins University. Paris: Les Éditions de Minuit.
- Suhrke, A. (1989). The Muslim of Southern Thailand. In Andrew D.W. Forbe (Ed.), **The Muslims of Thailand Vol. 2: Politics of the Malay-Speaking South**. India: Catholic Press.
- Syukri, I. (2005). **History of the Malay Kingdom of Patani**. Chiang Mai: Silkworm Books. **Other Material**
- Teeuw, A. and Wyatt, D.K. (1970). **Hikayat Patani: The Story of Patani**. Martinus Nijhoof: The Hague.
- Tugby, D. and Tugby, E. (1989). The Muslim of Southern Thailand. In Andrew D.W. Forbe (Ed.), **The Muslims of Thailand Vol. 2: Politics of the Malay-Speaking South**. India: Catholic Press.